

Historian tallentamista ja päiväkirurgian kehittämistä

Leena Janhunen valittiin SAY:n vuosikokouksessa yksimielisesti 16.11.2017 yhdistyksen uudeksi kunniajäseneksi.

Leena Janhunen on valmistunut lääketieteen lisensiaatiksi 1966 ja erikoislääkäriksi 1973 Helsingissä. Hän on tehnyt työuransa valtaosin Jorvin sairaalassa Espoossa, mistä hän jäi eläkkeelle vuonna 2003 apulaisylilääkärin tehtävästä. Janhusella on kivun hoidon erityispätevyys ja hän on toiminut Jorvin sairaalan ensimmäisenä kipulääkärinä. Hän on ollut myös luomassa päiväkirurgista toimintaa Suomeen ja perustamassa päiväkirurgista yhdistystä.

Leena Janhunen on toiminut SAY:n johtokunnan jäsenenä vuosina 1972–1975. Hän on ollut tekemässä SAY:n 30- ja 50-vuotishistoriikkeja, ja muutenkin tehnyt erittäin merkittävää työtä yhdistyksen ja suomalaisen anestesiologian historian tallentamisessa.

Finnanest haastatteli uutta kunniajäsentä sähköpostilla ja henkilökohtaisesti tammikuussa 2018.

Oletko aina ollut kiinnostunut historian taltioimisesta ja kuvaamisesta? Usein emme muista esimerkiksi ottaa valokuvia kuin vain juhlatilanteissa, arki jää kokonaan sivuun.

Historia on aina kiinnostanut minua ja valokuvaaminen on perheessämme ollut mieheni ykkösharrastus. Hyvin pian opin, että jos jossain näkyy hyvä valokuvauskohde, pysähdytään ottamaan kuva vaikka olisi tulipalokiire.

Kun kirjoitin anestesiologiyhdistyksen 30-vuotishistoriikka ja keräsin siihen kuvamateriaalia huomasi miten tärkeä rooli valokuvilla oli. Olin ja olen edelleen ihastunut leikkaussalikuvaan 1960-luvulta. Se kertoo paljon paremmin muutoksesta kuin sanat. Totesin myös, että leikkaussalin toiminnasta oli vain vähän valokuvia. Edesmennyt ystäväni professori Ilmo Louhimo oli tallentanut tosi kauniita tuokiokuvia Kirurgisen sairaalan toiminnasta ja työntekijöistä, niistä sain kipinän kuvien keräämiseen.

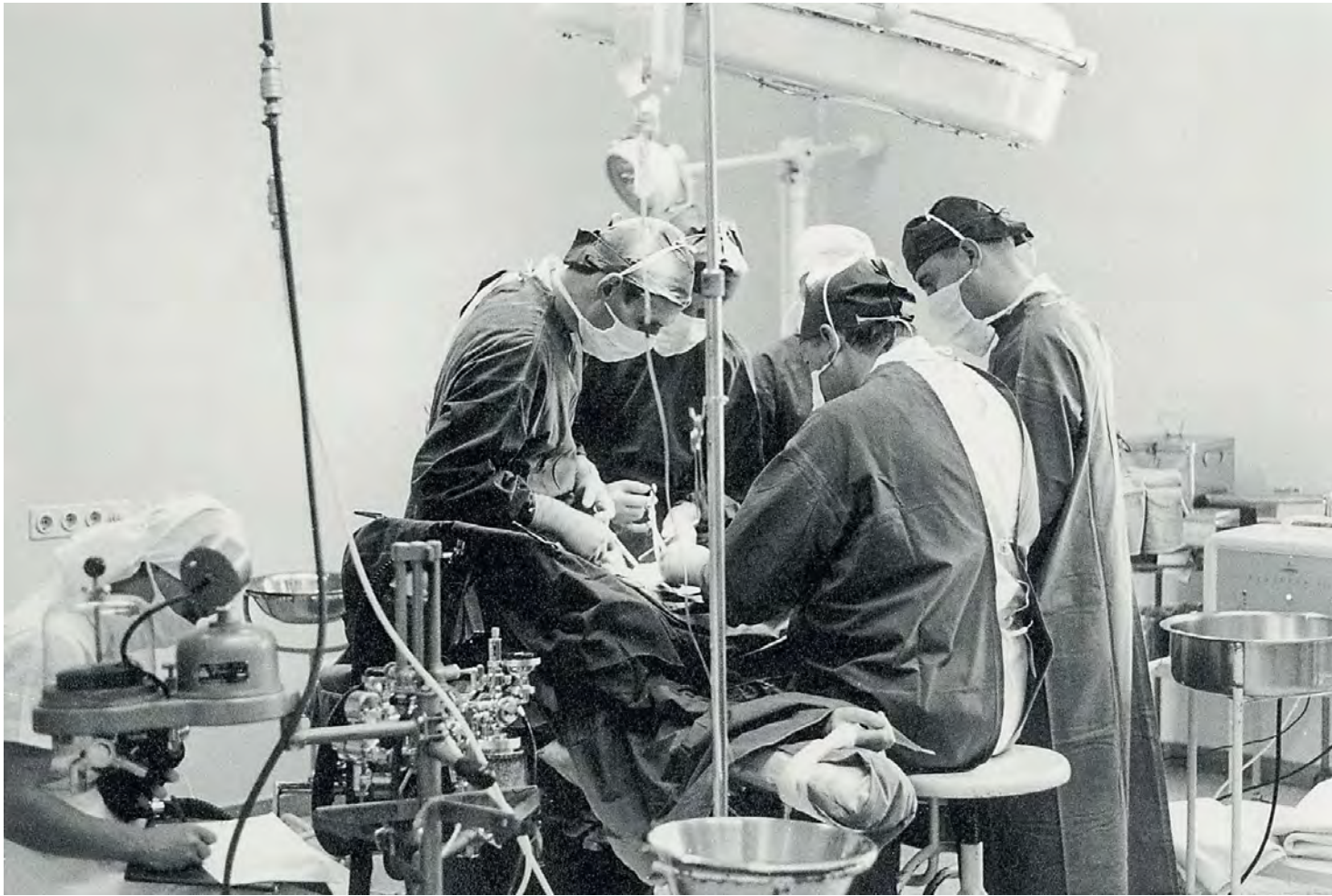
Jorvin sairaalassa työskenteli 80-luvulla lääkintävahtimestari Ari Normala, joka oli kiinnostunut valokuvauksesta. Kun hän kirurgien pyynnöstä otti valokuvia preparaatista tai leikkaustilanteesta, hänellä oli tapana ottaa kuvia leikkaussalista yli jäävälle filmille. Niistä kuvista kartutin omaa valokuvakokoelmaani.

Ketkä muut ovat olleet mukana yhdistyksen historian taltioimisessa tai tekemässä historiikki-kirjoja?

Yhdistyksen 30-vuotishistoriikin kirjoitin yksin, silloin oli vielä elossa suurin osa pioneereista, joita kävin haastattelemassa. Alkuaikojen hankaludet anestesia- ja lääkevirkojen ja välineiden

SAY:n uusin kunniajäsen Leena Janhunen.
Kuva Henri Janhunen.

Leikkaussalinäkymä 1960-lulta Kirurgisesta sairaalasta. Kuva Ilmo Louhimo.

saamisessa olivat todella uskomatonta taistelua olemassaolosta, siitä ei voinut olla innostumatta.

Ehdin haastatella molempia maamme ensimmäisiä anestesiaäläkäreitä sekä Eero Turpeista että Lauri Aroa. 30-vuotishistoriikin tekemisen tärkeyttä korostivat erityisesti professori Toivo Suutarinen, lastenanestesian uranuurtaja sekä professori Tapani Tammisto, Helsingin Yliopiston ensimmäinen ja järjestyksessä maamme toinen anestesiologian professori.

Pohjoismaisen anestesiologiyhdistyksen, silloin NAF nimeltään, 50-vuotishistoriikki oli taas yhteistyötä eri pohjoismaisten yhdistysten kanssa. Yhdistyksen 50-vuotishistoriikki oli huomattavasti suurempi ponnistus ja sitä tekemässä oli toimikunta: Tapani Tammisto, Leena Jauhunen, Juhani Haasio ja Pirjo Suutarinen. Kirjoittajana oli eri erikoisalojen asiantuntijoita,

me kokosimme artikkelit ja kirjan lopussa on kuvakavalkadi kokoamistani valokuvista.

Kunniajäsenyyttä vastaanottaessasi pitämässäsi puheessa muistelit anestesiologin urasi alkua. Jotkut asiat olivat silloin eri lailla kuin nyt?

Monet asiat olivat eri lailla. Ensinnäkin anestesiaäläkäreiden lukumäärä. Yleensä yksi anestesiaäläkäri hoiti samanaikaisesti ainakin kahta jollei kolmea anestesiaa. Maassamme oli vielä sairaaloita, joissa tehtiin leikkauksia silloin kun paikalle saatiin anestesiaäläkäri. Päivystysleikkaukset saatiin tehdä eetterinukutuksessa. Yliopistoklinikoissakin anestesiaerikoisäläkäreitä oli vain muutama, suurin osa oli apulaisäläkäreitä. Jos sinulla oli ongelma helposti et saanut apua. Kun kysyt

Huomasin, miten tärkeä rooli valokuvilla oli.

kokoneemmalta vastaus saattoi olla: ”lue kirjoista niin minäkin olen tehnyt”.

Anestesia-aineet olivat pitkävaikutteisia. Uneliat, huonosti hengittävät potilaat olivat heräämön arkea. Ei myöskään ollut valvontalaitteita. Meilahden sairaala valmistui 1960-luvulla, siellä oli aluksi kaksi oskilloskooppia, joilla voitiin seurata potilaan sydänkäyrää, tosin se hävisi kentästä kun diatermiaa käytettiin. Kardioskoopit yleistyivät 70-luvulla, sitten tuli hiilidioksidianalyysaattorit, 80-luvulla neurostimulaattorit jne. Ei pidä unohtaa myöskään heräämöjä. Ensimmäiset heräämöt Suomeen perustettiin 1960, valvontasastot ja sittemmin teho-osastot pari vuotta myöhemmin 1964.

Millaisia olivat merkittävimmät muutokset alalla urasi aikana?

Valvontalaitteiden kehitys ehdottomasti. Tärkeä vaihe oli myös anestesiakaasujen poiston huomioiminen. Aloittaessani anestesiatyön käytettiin suuria kaasuvirtauksia, eikä ollut kaasujenpoistoa. Leikkaussalin ilmassa oli merkittävä määrä anestesiakaasuja, joita löytyi runsaasti myös heräämöstä, kun niitä 70-luvulla ryhdyttiin mitaamaan.

Missä vaiheessa naisiin kohdistuva syrjintä väheni anestesiologiassa?

Kysymyksiä viittaa kertomukseeni ensimmäisen koulutusvirkan hakutilanteesta. Meilahden sairaala oli juuri valmistunut, haettavana oli 11 anestesia-apulaislääkärin virkaa ja minä olin ainoa hakija. Kuitenkin minulle sanottiin ”kyllähän me aina suosimme miespuolisia hakijoita, mutta jos me nyt valitsemme sinut”. Toinen kokemus oli, kun hain erikoislääkärin virkaa silloiseen plastiikkasairaalaan, vuosi oli 1975. Hakijoita oli kaksi, toinen oli mies ja minulle sanottiin, että valitsevat miehen, kun edellinen anestesiälääkäri oli nainen ja hän oli niin hankala luonteeltaan.

Kyllähän asenteet vähitellen muuttuivat, kun valtaosa alalle hakeutujista alkoi olla naisia.

On minulla vastakkainenkin kokemus. Kun hain Jorvin sairaalan anestesia-apulaisylilääkärin virkaa, meitä oli taas kaksi hakijaa, puheiden mukaan meriteiltään samanarvoiset ja tilanteessa, missä valinta tehtiin, oli eräs naispoliitikko kysynyt: ”miksi ei valittaisi naista, jos kerran ovat samanarvoiset”? Oliko tämä miehiin kohdistuvaa syrjintää?

Päiväkirurgian kehitys on muuttanut leikkaustoimintaa paljon. Millaista oli olla mukana sen alkuvaiheessa? Mitkä olivat isoimpia haasteita? Menivätkö jotkut asiat odotettua helpommin?

Päiväkirurgia-ajatuksen tullessa Suomeen, otimme innostuneina haasteen vastaan Jorvin sairaalassa. Olimmehan jo pitkään nukuttaneet naistenosastolla raskaudenkeskeytykseen tulevia potilaita juuri päiväkirurgian kriteerein. Koska Jorvin sairaala oli 1976 vasta aloittanut toimintansa siellä oli erittäin helppoa saada tällaisia uusia toimintamuotoja läpi. Sekä gynekologian, kirurgian, lastenkirurgian ja korvakirurgian yksiköt olivat mukana suunnittelemassa päiväkirurgista toimintaa kirurgian poliklinikan yhteyteen. Ainoa hankaluus oli tilanpuute, mutta ennen pitkää budjetoitiin rahoja päiväkirurgian laajentamiseen ja saimme uusia tiloja uuden heräämön.

Keitä muita oli mukana SAY:n päiväkirurgisen jaoksen (Suopa) alkuvaiheessa tai Suomen päiväkirurgisen yhdistyksen aloittaessa?

Suopa alkutaival oli todella nihkeää. Lokakuussa 2001 järjestettiin Jyväskylässä valtakunnallinen päiväkirurgian moniammatillinen kongressi, mutta kun yritin ehdottaa moniammatillisen yhdistyksen perustamista, minut tyrmättiin. Niinpä palattuani aloin ottaa yhteyttä anestesiälääkäreihin, joiden tiesin olevan päiväkirurgiasta kiinnostuneita, perustettiin vuonna 2002 SAY:n päiväkirurginen jaos, ensimmäisessä kokouksessa meitä oli 20 henkilöä.

Oletko pohtinut terveydenhuollon tulevaisuutta Suomessa tai anestesiologian roolia tulevaisuudessa?

Tällä hetkellä eniten ihmetyttää SOTE-uudistus, mihin ihmeeseen sitä tarvitaan, kun meillä on ollut hyvin toimiva terveydenhoito? Anestesiologian roolia pohtiessa tulee eittämättä mieleen, miten anestesiologioiden työkenttä on laajentunut. Kun aluksi taisteltiin olemassaolosta leikkaussalissa nyt ei taida olla osastoa, jossa ei anestesiälääkäreitä joskus tarvittaisi. ■

SAY:n kunniajäsenet

Leena Janhunen

Juhani Haasio

Jussi Heinonen

Arno Hollmen

Markku Hynynen

Jouko Jalonen

Aarno Kari

Kari Korttila

Matti Lahdensuu

Leena Lindgren

Olli Meretoja

Lauri Nuutinen

Otto Pitkänen

Per Rosenberg

Markku Salmenperä

Olli Takkunen

Tapani Tammisto

Matti Vapaavuori